

مقدمه‌ی درس

- آدمی در این عالم برای کاری آمده است و مقصود آن است، چون آن نمی‌گذارد، پس هیچ نکرده باشد.
 - اگر تو گویی اگرچه آن کاری که خدا مرا برای آن آفریده نمی‌کنم در عوض، چندین کار دیگر انجام می‌دهم، گویم آدمی را برای آن کارهای دیگر نیافریده‌اند.
 - حق تعالی تو را ارزش بسیار داده است. پس ببین که برای چه تو را خلق کرده و برای چه کار فرستاد.
- جملات بالا از مولانا، از هدف خلقت انسان صحبت می‌کند و این که اگر این هدف را شناسیم و زندگی را به آن سمت و سو نبریم، در واقع انگار هیچ کاری انجام نداده‌ایم و فرصت عمر را به هدر داده‌ایم! پس شناخت هدف درست، بسیار مهم است.

آیا تاکنون با خود اندیشیده‌اید که «ما انسان‌ها برای چه آفریده شده‌ایم و هدف از زندگی ما در این جهان چیست؟»

جهان هدفمند

- در پس خلقت تک‌تک موجودات این جهان هدفی وجود دارد؛ زیرا: خالق آن‌ها خدایی حکیم است؛ یعنی خدایی که هیچ کاری را بیهوده انجام نمی‌دهد. (پس خداوند از آفرینش تمام موجودات جهان، هدفی داشته است).
- قرآن کریم در آیات گوناگون بر هدفمندی آفرینش جهان تأکید می‌کند و آن را «حق» می‌داند. از آن جمله می‌فرماید:

دخان، ۳۸ و ۳۹

و ما آسمان‌ها و زمین
و آنچه بین آن‌هاست را به بازیچه نیافریدیم،
آن‌ها را جز به حق خلق نکردیم.

﴿و ما خلقنا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
و ما بینهما لَاعِبِینَ
ما خلقناهما الا بالحق﴾

پیام آیات

- ۱ حق بودن آفرینش آسمان‌ها و زمین به معنای هدفدار بودن خلقت آن‌هاست.
- ۲ جهان آفرینش بی‌هدف نیست و هر موجودی بر اساس برنامه‌ی حساب شده‌ای به این جهان گام نهاده است و به سوی هدف حکیمانه‌ای در حرکت است.

○ انسان نیز مانند موجودات دیگر، خلقت هدفمندی دارد و خداوند زندگی در این دنیا را به عنوان فرصتی به انسان بخشیده است تا بتواند خودش، به هدف خلقتش برسد.

حضرت علی علیه السلام هرگاه مردم را موعظه می‌کرد، معمولاً سخن خود را با این عبارات آغاز می‌کرد:

«ای مردم ... هیچ کس بیهوده آفریده نشده تا خود را سرگرم کارهای لهو کند و او را به خود وانگذاشته‌اند تا به کارهای لغو و بی‌ارزش بپردازد.»

تفاوت هدف انسان با سایر موجودات همچون حیوانات و گیاهان

○ میان هدف انسان و موجودات دیگر تفاوت‌هایی وجود دارد که این تفاوت‌ها به دلیل وجود ویژگی‌های خاص انسان و تمایز او از سایر موجودات است. برخی از این تفاوت‌ها عبارت‌اند از:

۱) انسان خودش باید هدف خلقتش را بشناسد و آن را انتخاب کند و به سوی آن گام بردارد. در صورتی که گیاهان به صورت طبیعی و حیوانات به صورت غریزی به سوی هدف خود حرکت می‌کنند. (مثال: دانه‌ی گندم یا نهال کوچک خرما، به طور طبیعی به سمت هدف نهایی خودشان یعنی تبدیل شدن به خوشه‌ی گندم و درخت خرما (نخل) پیش می‌روند).

۲) روحیه‌ی انسان، بی‌نهایت طلب است و عطش او در دستیابی به خواسته‌هایش نه تنها کم نمی‌شود، بلکه روزبه‌روز زیادتر می‌شود. او همیشه به دنبال چیزی است که هرگز تمام نمی‌شود پایان نمی‌پذیرد (پایان‌ناپذیر است). این انسان بی‌نهایت طلب، در زندگی‌اش همواره در حال انتخاب هدف است. هدف‌هایی که پایان‌ناپذیرند و تمام‌نشدنی. در حالی که حیوانات و گیاهان هدف‌های محدودی دارند و وقتی به سرحدی از رشد و کمال می‌رسند، متوقف می‌شوند؛ چنان‌که گویی راهشان پایان یافته است.

۳) حیوانات و گیاهان استعداد‌های محدود مادی دارند در حالی که انسان مجموعه‌ای فراوان از استعداد‌های مادی و معنوی است. به همین دلیل، به دنبال انتخاب هدف‌هایی است که از طریق آن بتواند استعداد‌های گوناگون خودش را به کمال برساند.

اختلاف در انتخاب هدف

در دنیای انسان‌ها آن‌چنان هدف‌های مختلفی وجود دارد که ابتدا سردرگم می‌شویم که کدام انتخاب درست و همسو با میل بی‌نهایت طلب انسان و استعداد‌های فراوان مادی و معنوی اوست و کدام یک نیست؟

بعضی از این هدف‌ها: کسب پول و ثروت، کشف اسرار جهان، جاه و مقام، خدمت به خلق، نقش آفرینی در عرصه‌ی هنر، آرزوی قهرمانی در ورزش و ...

فعالیت کلاسی

منشأ این اختلاف‌ها در انتخاب هدف چیست؟

پاسخ: اختلاف در انتخاب هدف، ریشه در نوع نگاه و اندیشه‌ی انسان دارد.

۴) در واقع هر کس با بینش و نگرش خاص خود هدفی را در نظر می‌گیرد و به سمت آن حرکت می‌کند تا میل بی‌نهایت طلبش را سیراب کند.

مثال: کسی که می‌اندیشد کمک به دیگران ارزشمند است (روحیه‌ی بی‌نهایت طلب او را سیراب کرده) و به استعداد‌های گوناگونش پاسخ می‌دهد، می‌کوشد به دیگران کمک کند. کسی هم که فکر می‌کند با داشتن شهرت می‌تواند به این نتایج برسد، زندگی‌اش را در مسیر رسیدن به شهرت قرار می‌دهد.

نتیجه: اختلاف در هدف‌ها، ریشه در نوع نگاه و اندیشه‌ی انسان دارد.

معیارهای انتخاب هدف‌های اصلی

○ با توجه به تفاوت نگاه انسان‌ها، برای این که هدف‌ها را درست انتخاب کنیم و به آن‌ها دل ببندیم به معیار و ملاک نیاز داریم. این معیار باید با میل بی‌نهایت طلب و استعداد‌های متنوع انسان همسو باشد تا بتوانیم هدف‌های زندگی‌مان را بر مبنای آن، به درستی انتخاب کنیم و عمرمان را برای رسیدن به این هدف درست، صرف کنیم.

○ خداوند رحیم و مهربان که سعادت ما را می‌خواهد و از خود ما به نیازهای ما آگاه‌تر است، در قرآن کریم، در این مورد ما را هدایت و راهنمایی می‌کند. خداوند علاوه بر این که معیار انتخاب هدف‌های اصلی را از غیر آن مشخص فرموده، آثار و نتایج آن‌ها را هم یادآوری کرده است.

تدبیر

برای رسیدن به معیارهای انتخاب هدف، در ترجمه‌ی آیات تدبیر کنید و با تأمل در آن‌ها و ارتباط دادن آن‌ها به یکدیگر، پیام‌ها را تکمیل کنید و آیاتی را که این پیام‌ها از آن‌ها استخراج می‌شوند، مشخص نمایید.

- آن کس که تنها زندگی زودگذر دنیا را می‌طلبد، آن مقدار از آن را که بخواهیم و به هر کس اراده کنیم می‌دهیم؛ سپس دوزخ را برای او قرار خواهیم داد تا با خواری و سرافکنندگی در آن وارد شود. (۱۸، اسراء)
- و آن کس که سرای آخرت را بطلبد و برای آن سعی و کوشش کند، پاداش داده خواهد شد. (۱۹، اسراء)
- بعضی از مردم می‌گویند: خداوند ما را در دنیا نیکی عطا کن، ولی در آخرت بهره‌ای ندارند، (۲۰۰، بقره)
- و بعضی می‌گویند: پروردگارا به ما در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت نیز نیکی مرحمت فرما و ما را از عذاب آتش نگاه دار. (۲۰۱، بقره)
- اینان از کار خود نصیب و بهره‌ای دارند؛ و خداوند سریع‌الحساب است. (۲۰۲، بقره)
- آنچه به شما داده شده، کالای زندگی دنیا و آرایش آن است و آنچه نزد خداست بهتر و پایدارتر است؛ آیا اندیشه نمی‌کنید؟ (۶۰، قصص)

پیام	آیات مرتبط با پیام
۱- برخی از هدف‌ها و دل‌بستگی‌ها پایان‌پذیر هستند (چون در پیام بیان شده برخی استعداد‌های مادی، پیام مربوط به آیه‌ی ۱۸ اسراء است که در آن خداوند فرموده آن مقدار از آن را که بخواهیم به هر کس که بخواهیم می‌دهیم) و تنها پاسخگوی برخی از استعداد‌های مادی ما هستند.	۱۸ اسراء
۲- اگر کسی آن‌ها را به عنوان هدف اصلی برگزیند، ممکن است به مقداری از آن برسد.	۱۸ اسراء
۳- اگر کسی فقط این هدف‌ها را انتخاب کند در آخرت بهره‌ای ندارد و در آتش دوزخ سقوط خواهد کرد.	۱۸ اسراء / ۲۰۰ بقره
۴- برخی هدف‌ها پایان‌ناپذیر و همیشگی‌اند و پاسخگوی استعداد‌های مادی و معنوی بیشتری در وجود ما هستند.	۱۹ اسراء / ۶۰ قصص
۵- اگر کسی آن‌ها را به عنوان هدف اصلی برگزیند و برای رسیدن به آن‌ها تلاش کند در حالی که ایمان دارد، به هدف خود خواهد رسید.	۱۹ اسراء
۶- هدف‌های پایان‌ناپذیر همان هدف‌های اخروی هستند.	ترکیب ۱۹ اسراء و ۶۰ قصص
۷- هدف‌های پایان‌پذیر همان هدف‌های دنیوی هستند.	ترکیب ۱۸ اسراء و ۶۰ قصص
۸- اصل قرارگرفتن هدف‌های اخروی، مانع بهره‌مندی انسان از نعمت‌های دنیایی نمی‌شوند.	ترکیب ۱۹ اسراء و ۲۰۱ و ۲۰۲ بقره
۹- اگر هدف‌های دنیوی اصل قرار گیرند، مانع رسیدن به هدف‌های اخروی می‌شوند.	ترکیب ۱۸ اسراء و ۲۰۰ بقره
نتیجه: برنامه‌ریزی انسان باید دربرگیرنده‌ی اهداف اخروی و اهداف دنیوی باشد و به گونه‌ای تنظیم شود که اهداف اخروی اصل قرار گیرند و هدف‌های دنیوی فرعی و تابع آن‌ها باشند.	

با تدبیر در آیات دیدیم که، هدف‌های زندگی به هدف‌های اصلی و فرعی تقسیم می‌شوند.

در مورد اهداف اصلی و فرعی باید توجه کنیم که:

- ۱ هدف‌های اصلی و فرعی هر دو خوب‌اند و برای زندگی ما ضروری هستند. (پس به هر دوی آن‌ها نیاز داریم و هیچ‌کدام را حذف نمی‌کنیم!)
- ۲ مهم این است که هدف فرعی را به جای هدف اصلی قرار ندهیم. (یعنی هدف فرعی اولویت زندگی ما نشود!)
- ۳ نباید به هدف‌های فرعی آن قدر دل ببندیم و اهمیت دهیم که مانع رسیدن به هدف اصلی شوند و ما را از رفتن به سمت کمالات بازدارند.
- به این نکته باید توجه کنیم که تلاش کردن برای رسیدن به نعمت‌های دنیایی اصلاً بد نیست، حتی ضروری و خوب هم هست. فقط باید دقت کنیم که:
 - ۱ برای رسیدن به این نعمت‌ها (نعمت‌های دنیایی) گناه نکنیم.
 - ۲ آن قدر سرگرم آن‌ها نباشیم که از زیبایی‌های پایدار غافل بشویم.

برترین هدف

چون که صد آمد نود هم پیش ماست

این شعر زیبا از مولانا، به صورت یک ضرب‌المثل در جایی به کار می‌رود که یک چیز، جامع و دربردارنده‌ی چیزهای دیگر است. برخی هدف‌های زندگی هم همین‌طور هستند، یعنی دربردارنده‌ی هدف‌های دیگرند و رسیدن به آن‌ها برابر با دستیابی به هدف‌های دیگر نیز هست. هر چه قدر هم که این هدف‌ها برتر و جامع‌تر باشند، هدف‌های بیشتری را در درون خودشان جا می‌دهند.

● پس کسی که هدف برتر و جامع‌تری را انتخاب کند، در واقع دست به انتخاب چندین هدف زده است. معمولاً آدم‌های زیرک و هوشمند همین‌طور عمل می‌کنند یعنی هدف‌های خودشان را طوری انتخاب می‌کنند که به قول معروف «با یک تیر چند نشان بزنند». با توجه به مطالبی که گفتیم باید ببینیم که در میان هدف‌های اصلی، برترین و کامل‌ترین هدف کدام است؟ هدفی که رسیدن به آن مساوی با رسیدن به هدف‌های دیگر هم باشد.

انتخاب برترین و کامل‌ترین هدف

● برای انتخاب هدف باید دو ویژگی انسان را در نظر داشته باشیم؛ یکی «متنوع بودن استعدادهاى انسان» و دیگری «بی‌نهایت‌طلبی او»، پس اگر هدفی که انتخاب می‌کنیم بهتر بتواند پاسخگوی این دو ویژگی باشد، آن هدف کامل‌تر است.

بنابراین، برترین هدف اصلی ما هدفی است که:

الف همه‌ی استعدادهاى متنوع ما را در بر گیرد.

ب نهال وجود ما را به درختی پر بار و زیبا تبدیل کند، طوری که سراسر وجود ما را شادایی، بالندگی، شور و نشاط فراگیرد.

نمونه‌ای از انتخاب درست هدف:

امیرالمؤمنان علی علیه السلام، رشد و تکامل خود را زیر نظر و با تربیت پیامبر صلی الله علیه و آله آغاز کرد و جلوه‌گاه همه‌ی کمالات و زیبایی‌ها شد. ایشان در میدان علم و دانش، رشادت و جنگاوری، سخنوری و خطابه، مهربانی و دوستی، پهلوانی و جوانمردی، نیایش و عبادت، حق‌طلبی و عدالت، پس از رسول خدا صلی الله علیه و آله بی‌نظیر است.

● دست‌یافتن ایشان به همه‌ی این زیبایی‌ها نشانگر انتخاب هدف درست و برترین هدف برای زندگیشان است.

هر کس کمی اندیشه و تأمل کند، می‌بیند که در ذات خودش در جست‌وجوی سرچشمه‌ی خوبی‌ها و زیبایی‌هاست و تا وقتی به آن منبع و مبدأ نرسد، آرامش پیدا نمی‌کند و نمی‌تواند از پای بنشیند.

این سرچشمه و مبدأ، همان خداوند است که:

● خالق همه‌ی کمالات و زیبایی‌هاست.

● همه‌ی کمالات و خوبی‌ها از او سرچشمه می‌گیرند و در جهان گسترده می‌شوند.

نتیجه مقصود و هدف نهایی ما خداوند است. زیرا: جز او کسی نمی‌تواند روح پایان‌ناپذیر انسان را سیراب کند و زمینه‌ی شکوفاشدن استعدادهاى متنوع مادی و معنوی انسان را فراهم کند. پس انسانی که روح بی‌نهایت‌طلب دارد و خوبی‌ها را به صورت بی‌پایان می‌خواهد، شایسته است که تنها تقرب و نزدیکی به خدای بزرگ، مقصد نهایی او باشد.

این تقرب و نزدیکی به خدا چگونه است؟

● نزدیکی و تقرب به خداوند، مکانی و ظاهری نیست، بلکه نزدیکی به خداوند، یک نزدیکی حقیقی است، همان‌طور که دوری از او هم بدترین نوع دوری است.

● خداوند سرچشمه‌ی خوبی‌ها و زیبایی‌هاست، پس برای نزدیک‌شدن به او باید زیبایی‌ها و خوبی‌ها را کسب کنیم و هر چه قدر این زیبایی‌ها و خوبی‌ها بیشتر باشد، به خدا نزدیک‌تر می‌شویم.

● گفتیم که افراد زیرک هدفی را اصل قرار می‌دهند که با انتخاب آن به هدف‌های دیگرشان نیز برسند. انتخاب خداوند دقیقاً همین‌طور است. افراد زیرکی که خداوند را به‌عنوان هدف اصلی خود انتخاب می‌کنند:

۱ هم از بهره‌های مادی زندگی استفاده می‌کنند.

۲ و هم سرای آخرت خودشان را آباد می‌کنند، چون تمام کارهای دنیایی خودشان را در جهت رضای خدا انجام داده و جان و دل خودشان را به خدا نزدیک‌تر می‌کنند.

نساء، ۱۳۴

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا
فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾

هر کس نعمت و پاداش دنیا را بخواهد
نعمت و پاداش دنیا و آخرت نزد خدا است.

پیام آیه

کسانی که خداوند را هدف اصلی زندگی قرار می‌دهند، هم از بهره‌های مادی زندگی استفاده می‌کنند و هم آخرت خود را آباد می‌کنند. با یک تیر چند نشان می‌زنند.

● انتخاب خداوند به عنوان هدف، همان قدر که بزرگ و ضامن خوشبختی است، همت بزرگ و اراده‌ی محکم هم می‌خواهد.

ای دوست، شکر بهتر یا آن که شکر سازد؟
ای باغ تویی خوش‌تر یا گلشن و گل در تو؟
ای عقل تو به باشی در دانش و در بینش؟
مفهوم شعر: برتری خداوند بر همه‌ی هدف‌ها در زندگی

خوبی قمر بهتر، یا آن که قمر سازد؟
یا آن که برآرد گل، صد نرگس تر سازد؟
یا آن که به هر لحظه صد عقل و نظر سازد؟

اندیشه و تحقیق

۱- شعر «چون که صد آمد، نود هم پیش ماست» چه ارتباطی با موضوع هدف زندگی دارد؟
شعر، در واقع ضرب‌المثلی است که بیان می‌کند یک چیز، جامع و دربردارنده‌ی چیزهای دیگر است. برخی هدف‌های زندگی هم همین‌طور است؛ یعنی در بردارنده‌ی هدف‌های دیگرند و رسیدن به آن‌ها برابر با دستیابی به هدف‌های دیگر نیز هست و هدف‌های فرعی را هم در بر می‌گیرد.

۲- علت انتخاب هدف‌های مختلف در بین انسان‌ها چیست؟
این اختلاف در هدف‌ها، ریشه در نوع نگاه و اندیشه‌ی انسان دارد.

۳- دلیل بیاورید:

الف) زیرک‌ترین افراد این جهان، مؤمنان هستند.

مؤمنان، یعنی کسانی که به خداوند ایمان آورده‌اند، هدف اصلی زندگی خود را خداوند قرار می‌دهند و به این ترتیب با «یک تیر دو نشان می‌زنند». یعنی هم از بهره‌های مادی زندگی استفاده می‌کنند و هم از آن جایی که تمام کارهای دنیوی خود را در جهت رضای خدا انجام می‌دهند، جان و دلشان را به خدا نزدیک‌تر می‌کنند و سرای آخرت خودشان را نیز آباد می‌سازند.

ب) کسی که هدف اصلی زندگی خود را ثروتمند شدن قرار دهد، دچار خسران می‌شود.

این فرد در واقع یک هدف فرعی را به جای هدف اصلی قرار داده است؛ پس دچار خسران شده و عمرش را تلف می‌کند!
۴- شخصی می‌گوید: «لازمه‌ی تقرب به خدا این است که کارهایی مانند کسب مال و ثروت که از امور فرعی هستند، کنار گذاشته شود» با او موافقید یا خیر؟ چرا؟

خیر، اهداف و امور فرعی ضروری و خوب هستند و آن‌چه باید دقت شود این است که به جای هدف اصلی قرار نگیرند، ضمن این‌که کسی که تقرب به خدا را هدف اصلی قرار دهد، هم دنیا را خواهد داشت و هم آخرت را.

۵- حکایت زیر را بخوانید و با توجه به آن به سؤال پاسخ دهید.

«مسافری در سفر خود به یک دوراهی رسید. از پیرمردی که در آن جا نشسته بود پرسید: من از کدام‌یک از این دو راه باید بروم؟
پیرمرد گفت: قصد داری به کجا بروی؟ مسافر جواب داد: نمی‌دانم!

پیرمرد گفت: وقتی نمی‌دانی به کجا می‌خواهی بروی، تفاوتی نمی‌کند که کدام راه را انتخاب کنی!»

به نظر شما این حکایت، با کدام‌یک از بخش‌های درس در ارتباط است؟ چرا؟

انتخاب هدف - زیرا انتخاب هدف ریشه در نوع نگاه و اندیشه‌ی انسان دارد و انسان خود باید هدف از خلقت خود را بشناسد، آن را انتخاب کند و به سوی آن گام بردارد.

سؤال‌های امتحانی

الف) ترجمه و پیام آیات و احادیث

- ۱- پیام آیهی «من کان یرید ثواب الدنیا فعند الله ثواب الدنیا و الآخرة» چیست؟
 - ۲- براساس آیهی شریفه‌ی «و ما خلقنا السماوات و الارض و ما بینهما لالعین...»، هر موجودی براساس به این جهان گام نهاده و به سوی در حرکت است.
 - ۳- نظر قرآن در مورد «بهره‌های دنیایی و اخروی» براساس آیهی «من کان یرید ثواب الدنیا فعند الله ثواب الدنیا و الآخرة» چیست؟
 - ۴- آیهی شریفه‌ی «و ما خلقنا السماوات و الارض و ما بینهما لالعین ما خلقناهما الا بالحق»، دلالت بر چه موضوعی دارد؟
 - ۵- پیام «برخی از هدف‌ها و دل‌بستگی‌ها پایان‌پذیر هستند و تنها پاسخگوی برخی از استعداد‌های مادی ما هستند.» از مفهوم کدام آیه برداشت می‌شود؟
- الف- «آن کس که تنها زندگی زودگذر دنیا را می‌طلبد، آن مقدار از آن را که بخواهیم - و به هر کس که اراده کنیم - می‌دهیم.»
ب- «و آن کس که سرای آخرت را بطلبد و برای آن سعی و کوشش کند، پاداش داده خواهد شد.»

ب) درستی یا نادرستی گزاره‌های زیر را با (ص / غ) مشخص کنید.

- ۶- هدف‌ها و دل‌بستگی‌های پایان‌پذیر، هدف‌های فرعی به شمار می‌آیند که برای زندگی ضروری به نظر نمی‌رسند.
 - ۷- هدف‌های پایان‌ناپذیر، پاسخگوی استعداد‌های مادی و معنوی بیشتری در وجود ما هستند.
 - ۸- موجودات جهان همگی به صورت انتخابی به سوی هدف خود حرکت می‌کنند.
 - ۹- دستیابی به آرامش در گرو رسیدن به منبع و سرچشمه‌ی خوبی‌ها و زیبایی‌هاست.
- پ) جملات زیر را با کامل‌ترین و کوتاه‌ترین کلمات مناسب تکمیل کنید.
- ۱۰- هدف‌های پایان‌پذیر همان هدف‌های هستند.
 - ۱۱- حق‌بودن آفرینش آسمان‌ها و زمین به معنای خلقت آن‌هاست.
 - ۱۲- حیوانات و گیاهان استعداد‌های محدود مادی دارند و انسان مجموعه‌ای فراوان از استعداد‌های و است.
 - ۱۳- انسان باید هدف خود را بشناسد، آن را و به سوی آن گام بردارد.
 - ۱۴- هر کس با و خاص خود به سراغ هدفی می‌رود.
 - ۱۵- افراد زیرک با انتخاب خداوند به عنوان هدف اصلی، از زندگی نیز استفاده می‌کنند.
 - ۱۶- اصل قرارگرفتن هدف‌های، مانع بهره‌مندی انسان از نعمت‌های نمی‌شود.
 - ۱۷- برترین هدف اصلی انسان آن هدفی است که همه‌ی او را دربر گیرد.
 - ۱۸- نزدیکی و تقرب به خداوند، نزدیکی و نیست.
- ت) به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

- ۱۹- منشأ اختلاف در انتخاب هدف‌ها در انسان چیست؟
- ۲۰- انسان با تأمل کردن متوجه می‌شود که در ذات خود در جست‌وجوی چیست؟
- ۲۱- انسان با سایر موجودات در مورد انتخاب هدف چه تفاوتی دارد؟
- ۲۲- انسان بی‌نهایت‌طلب در زندگی خود به دنبال انتخاب چه هدف‌هایی است؟
- ۲۳- برای انتخاب صحیح هدف‌ها و دل‌بستن به آن‌ها نیازمند چه هستیم؟
- ۲۴- هدف‌های پایان‌پذیر، پاسخ‌گوی کدام دسته از استعداد‌های انسان هستند؟

۲۵- در انتخاب هدف، کدام دو ویژگی انسان را باید در نظر بگیریم؟

۲۶- حرکت به سوی هدف در حیوانات و گیاهان چگونه است؟

۲۷- مقصد و هدف نهایی انسان چیست؟

۲۸- دستیابی به هدف اصلی زندگی که خداوند است چه چیزی را می‌طلبد؟

ث) به سؤالات زیر پاسخ تشریحی دهید.

۲۹- چرا می‌گوییم در پس خلقت تک‌تک موجودات این جهان هدفی وجود دارد؟

۳۰- آیهی «ما آسمان‌ها و زمین را به بازیچه نیافریدیم» بر چه موضوعی دلالت دارد؟

۳۱- دو تفاوت هدف انسان با سایر موجودات را بیان کنید.

۳۲- این‌که «اختلاف در هدف‌ها، ریشه در نوع نگاه و اندیشه‌ی انسان دارد» را با ذکر مثال توضیح دهید.

۳۳- در مورد هدف‌های فرعی زندگی چه مواردی را باید رعایت کنیم؟

۳۴- برترین هدف اصلی که برای زندگی خود انتخاب می‌کنیم باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

۳۵- افراد زیرک، چگونه با انتخاب خداوند به عنوان هدف اصلی زندگی، با یک تیر چند نشان می‌زنند؟

پاسخ سؤال‌های امتحانی

- ۲۸- همت بزرگ و اراده‌ی محکم
- ۲۹- زیرا خالق آن‌ها خدایی حکیم است؛ یعنی خدایی که هیچ کاری را بیهوده انجام نمی‌دهد.
- ۳۰- این آیه بیان می‌کند که آفرینش جهان حق است و بی‌هدف نیست و براساس برنامه‌ی سنجیده و حساب‌شده‌ای، موجودات به این جهان آمده‌اند و به سوی هدف حکیمانه‌ای در حرکت هستند.
- ۳۱- (۱) انسان خود باید هدف خلقت خود را بشناسد، آن را انتخاب کند و به سوی آن گام بردارد. در حالی که گیاهان به صورت طبیعی و حیوانات به صورت غریزی به سوی هدف خود حرکت می‌کنند.
- (۲) انسان روحیه‌ای بی‌نهایت‌طلب دارد و به دنبال چیزی است که هرگز پایان نمی‌پذیرد و تمام نمی‌شود و همواره در حال انتخاب هدف‌هایی است که پایان نیابد. در حالی که هدف‌های حیوانات و گیاهان محدود است و وقتی به سرحدی از رشد و کمال برسند، متوقف می‌شوند.
- (۳) انسان برخلاف حیوانات و گیاهان که استعداد‌های محدود مادی دارند، مجموعه‌ای فراوان از استعداد‌های مادی و معنوی است. به همین دلیل، به دنبال هدف‌هایی است که از طریق آن، استعداد‌های گوناگون خودش را به کمال رساند. (دو مورد کافی است)
- ۳۲- هر کس با بینش و نگرش خاص خود به سراغ هدفی می‌رود. مثال: اگر کسی چنین بیندیشد که کمک به دیگران ارزشمند است و می‌تواند روحیه‌ی بی‌نهایت‌طلب او را سیراب کند و پاسخگوی استعداد‌های گوناگونش باشد، می‌کوشد به دیگران کمک کند.
- ۳۳- (۱) هدف‌های فرعی را به جای هدف اصلی قرار ندهیم.
- (۲) آن‌قدر به اهداف فرعی دل نبندیم که مانع ما در رسیدن به اهداف اصلی شوند و از رفتن به سوی کمالات بازدارند.
- ۳۴- (۱) همه‌ی استعداد‌های متنوع ما را دربر گیرد.
- (۲) در جایی متوقف نشود.
- (۳) نهال وجود ما را به درختی پر بار و زیبا تبدیل کند به طوری که سراسر وجود ما را شادابی و بالندگی و شور و نشاط فراگیرد.
- ۳۵- افراد زیرک با انتخاب خداوند به عنوان هدف اصلی، با یک تیر چند نشان می‌زنند، یعنی هم از بهره‌های مادی زندگی استفاده می‌کنند و هم از آن‌جایی که تمام کارهای دنیوی خود را در جهت رضای خدا انجام می‌دهند، سرای آخرت خویش را نیز آباد می‌کنند.

- ۱- کسی که خدا را به عنوان هدف اصلی زندگی انتخاب کند، هم از بهره‌های مادی زندگی استفاده می‌کند و هم از آن‌جایی که تمام کارهای دنیایی را در جهت رضای خدا انجام می‌دهد، آخرت خویش را آباد می‌کند.
- ۲- برنامه‌ی حساب‌شده‌ای - هدف حکیمانه‌ای
- ۳- قرآن می‌فرماید که نعمت‌ها و پاداش‌های دنیا و آخرت هر دو نزد خدا است.
- ۴- آیه به خوبی دلالت بر این دارد که جهان آفرینش بی‌هدف نیست.
- ۵- پیام از آیه‌ی «الف» برداشت می‌شود.
- ۶- غ (هدف‌های فرعی نیز برای زندگی ضروری هستند).
- ۷- ص
- ۸- غ (تنها انسان است که هدف خود را انتخاب می‌کند).
- ۹- ص
- ۱۰- دنیوی
- ۱۱- هدف‌دار بودن
- ۱۲- مادی - معنوی
- ۱۳- انتخاب کند
- ۱۴- بینش - نگرش
- ۱۵- نعمت‌های مادی
- ۱۶- اخروی - دنیایی
- ۱۷- استعداد‌های متنوع
- ۱۸- مکانی - ظاهری
- ۱۹- نوع نگاه و اندیشه‌ی انسان
- ۲۰- در ذات خود در جست‌وجوی سرچشمه‌ی خوبی‌ها است و تا به آن نرسد، آرامش نیافته و از پای نخواهد نشست.
- ۲۱- انسان باید هدف خلقت خود را بشناسد، آن را انتخاب کند و به سویش گام بردارد، در حالی که گیاهان به صورت طبیعی و حیوانات به صورت غریزی به سوی هدف خود می‌روند.
- ۲۲- هدف‌هایی پایان‌ناپذیر و تمام‌نشده‌ی
- ۲۳- معیار و ملاک
- ۲۴- پاسخ‌گوی برخی از استعداد‌های مادی هستند.
- ۲۵- (۱) متنوع بودن استعداد‌های انسان (۲) بی‌نهایت‌طلبی او
- ۲۶- در حیوانات غریزی و در گیاهان طبیعی است.
- ۲۷- تقرب و نزدیکی به خدای بزرگ

مقدمه‌ی درس

جامع‌ترین و اصلی‌ترین هدف زندگی انسان، نزدیکی و تقرب به خداست. انسان برای این‌که به رشد و کمال برسد و در نتیجه، رستگار شود، باید به سوی این هدف گام بردارد. اولین گام برای حرکت انسان در این مسیر، شناخت انسان است.

شناخت انسان یعنی این‌که بدانیم:
 انسان چه سرمایه‌ها، توانایی‌ها و استعدادهایی دارد که می‌تواند او را در رسیدن به هدف یاری کند و چگونه باید این سرمایه‌ها را به کار گیرد (شناخت سرمایه‌ها و چگونگی به کارگیری آن‌ها).
 چه چیزهایی مانع حرکت انسان در مسیر رسیدن به هدف است و چگونه می‌توان با آن‌ها مقابله یا از آن‌ها اجتناب کرد (شناخت موانع حرکت و چگونگی مقابله یا اجتناب از آن‌ها).

به همین دلیل، خودشناسی سودمندترین دانش‌هاست.

سرمایه‌های انسان

خداوند آن‌چه در آسمان‌ها و زمین است، برای ما آفریده و توانایی بهره‌مندی از آن‌ها را در وجودمان قرار داده است. همه‌ی این‌ها نشان می‌دهد که خداوند متعال انسان را گرامی داشته و در نظام هستی جایگاه ویژه‌ای به انسان داده است و برای آن‌که انسان بتواند در مسیر رشد و کمال خود، حرکت کند و به هدف خلقتش یعنی تقرب به خدا برسد، سرمایه‌هایی را هم در اختیارش قرار داده است.

برخی سرمایه‌های انسان:

- ۱ قدرت تعقل و تفکر
- ۲ سرشت خداشنا (خداگرا)
- ۳ قدرت اختیار و انتخاب
- ۴ گرایش انسان به خیر و نیکی
- ۵ نفس لوامه (ملامت‌کننده)
- ۶ هدایت الهی

۱- قدرت تعقل و تفکر

پروردگار، به ما نیرویی عنایت کرده تا با آن بیندیشیم و مسیر درست زندگی را از راه‌های غلط و خوب را از بد تشخیص دهیم. حقایق را دریابیم و از جهل و نادانی دور شویم. (تشخیص راه درست زندگی برعهده‌ی قدرت عقل و تفکر است.)

تدبیر

با توجه به ترجمه‌ی آیات بگویید هر آیه به کدام یک از آثار بهره‌گیری انسان از عقل اشاره دارد؟

- ۱ و می‌گویند: اگر ما گوش شنوا داشتیم یا تعقل می‌کردیم، در میان دوزخیان نبودیم. **پاسخ:** در زمهری دوزخیان قرار نگرفتن، از آثار استفاده از عقل است. (زیرا می‌توان به کمک عقل مسیر درست زندگی را از راه‌های غلط تشخیص داد. (ملک، ۱۰)
- ۲ آن‌ها [دشمنان اسلام] را متحد می‌پنداری در حالی که دل‌هایشان پراکنده است؛ این به خاطر آن است که آن‌ها قومی هستند که تعقل نمی‌کنند. (فجر، ۱۴) **پاسخ:** به تمسخر نگرفتن نماز، از آثار تعلق است. (زیرا عقل ما را از جهل و نادانی دور می‌کند.)
- ۳ آن‌ها هنگامی که مردم را به نماز فرامی‌خوانید، آن را به مسخره و بازی می‌گیرند؛ این به خاطر آن است که آن‌ها گروهی هستند که تعقل نمی‌کنند. **پاسخ:** به تمسخر نگرفتن نماز، از آثار تعقل است. (زیرا عقل ما را از جهل و نادانی دور می‌کند.)

۲- قدرت اختیار و انتخاب

خداوند، ما را صاحب اراده و اختیار آفرید و مسئول سرنوشت خویش قرار داد. سپس راه رستگاری و شقاوت را به ما نشان داد تا با استفاده از سرمایه‌ی عقل، راه رستگاری را انتخاب کنیم و از شقاوت دوری نماییم. (گزینش راه رستگاری بر عهده‌ی قدرت اختیار و انتخاب است.)

انسان، ۳

ما راه را به او نشان دادیم

یا سپاسگزار خواهد بود و یا ناسپاس.

﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ
إِنَّا شَاكِرًا وَإِنَّا كَفُورًا﴾

بیا م‌آیه

۱ پس از این که خداوند راه درست را به انسان نشان می‌دهد انتخاب این راه درست، با خود اوست. ۲ داشتن اختیار و انتخاب برای انسان، مسئولیت در مقابل سرنوشت را به دنبال دارد.

۳- سرشت خدا آشنا

خداوند سرشت (فطرت) ما را با خودش آشنا کرد و گرایش به خودش را در وجودمان قرار داد. به همین دلیل هر انسانی به خودش یا جهان هستی نگاه کند (در واقع نگاهی همراه با تفکر داشته باشد) خداوند را خواهد یافت و محبت او را در دلش احساس خواهد کرد.

حضرت علی علیه السلام می‌فرماید:

«هیچ چیزی را مشاهده نکردم، مگر این که خدا را قبل از آن، بعد از آن و با آن دیدم.»

گاهی ممکن است غفلت کنیم و این غفلت باعث می‌شود که از او (خداوند) دور شویم و یادش را فراموش کنیم اما باز به خودمان بازمی‌گردیم، خداوند را در کنارمان می‌یابیم و می‌گوییم:

وین عجب‌تر که من از وی دورم

در کنار من و من مهجورم

دوست نزدیک‌تر از من به من است

چه کنم با که توان گفت که او

۴- گرایش انسان به خیر و نیکی

خداوند متعال: شناخت خیر و نیکی و گرایش به آن را در وجود ما قرار داده است تا به خیر و نیکی روی بیاوریم.

و هم‌چنین شناخت بدی و زشتی و بی‌زاری از آن را هم در وجودمان قرار داده است تا از گناه و زشتی دوری کنیم.

• به همین خاطر است که همه‌ی ما انسان‌ها فضیلت‌هایی مثل صداقت، عزت نفس و عدالت را دوست داریم و از بدی‌هایی مثل دورویی، حقارت نفس، ریا و ظلم بی‌زاریم.

شمس، ۷ و ۸

﴿و نَفْسٍ وَّ مَا سَوَّاهَا
فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَ تَقْوَاهَا﴾

سوگند به نفس و آن که سامانش بخشید
آن گاه بدکاری و تقوایش را به او الهام کرد.

پیام آیات

آیه به سرمایه‌ی «گرایش انسان به خیر و نیکی» اشاره دارد. ^۲ انسان در درون خود، خوبی و گرایش به آن و بدی و تنفر از آن را درمی‌یابد.

۵- نفس لؤامه (ملامت کننده)

گرایش انسان به نیکی‌ها و زیبایی‌ها باعث می‌شود که در مقابل گناه و زشتی واکنش نشان دهد و اگر به گناه آلوده شود، خودش را سرزنش و ملامت کند و به فکر جبران باشد. (نفس لؤامه همان وجدان آدمی است.)

قیامت، ۲

﴿وَ لَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ﴾

و سوگند به نفس ملامت کننده.

پیام آیه

قرآن کریم سرزنشگر درونی انسان را «نفس لؤامه» یعنی، نفس سرزنشگر نام‌گذاری کرده است و به آن سوگند خورده است.

۶- هدایت الهی

علاوه بر سرمایه‌های بزرگی که در موردشان گفتیم (و در درون وجود انسان قرار دارند)، خداوند نعمت دیگری را هم در اختیار انسان قرار داده است و آن هدایت الهی است.

هدایت الهی از طریق فرستادن پیامبران و پیشوایان پاک و دلسوز همراه با کتاب راهنماست تا؛
راه سعادت را به ما نشان دهند.
در پیمودن راه حق به ما کمک کنند.

سرمایه و هدف

هدف و مسیر حرکت هر کس با توانایی‌ها و سرمایه‌هایش هماهنگی دارد.

مثال: فکر کنید که مقداری پول برای سرمایه‌گذاری دارید. اگر پول شما کم باشد، مطمئناً در کارهای کوچک سرمایه‌گذاری می‌کنید و اگر پول زیادتری داشته باشید، برای سرمایه‌گذاری، کارهای ارزشمندتری را در نظر می‌گیرید. پس سرمایه و هدف با هم هماهنگ است. حالا به سرمایه‌های بزرگ خود به عنوان یک انسان توجه کنید: عقل، اختیار، وجدان، راهنمایان الهی و ... سرمایه‌هایی که حیوانات و گیاهان ندارند. قطعاً با این سرمایه‌های بزرگ باید در طلب هدفی بزرگ بود. هدفی بالاتر از خوردن و خوابیدن و لذت‌های دنیایی؛ زیرا بدون این سرمایه‌ها نیز می‌توانیم به بسیاری از این هدف‌ها برسیم. پس هدف ما به عنوان انسان دارای عقل، اراده و وجدان و بهره‌مند از هدایت پیامبران، باید به وسعت سرمایه‌هایمان باشد. اگر هدف از خلقت انسان خوردن و خوابیدن و خوش‌بودن در این دنیای چندروزه بود، نیازی به سرمایه‌هایی مثل عقل و وجدان و پیامبران نبود. چون عقل با دوراندیشی، ما را از خوشی‌های زودگذر منع می‌کند و وجدان با محکم‌هایش ما را از راحت‌طلبی باز می‌دارد. هم‌چنین اگر هدف، خوردن و خوابیدن باشد، حیوانات از ما خوش‌تر هستند؛ زیرا نه عقل مانع آن‌هاست و نه وجدان گناه و بی‌گناه آن‌ها را سرزنش می‌کند.

موانع رسیدن به هدف

خداوند علاوه بر نشان دادن عوامل رشد و کمال (سرمایه‌های انسان)، موانع رشد یعنی عوامل سقوط و گناه و دور ماندن از هدف را نیز به ما معرفی کرده است.

موانع رسیدن به هدف (موانع رشد)
نفس اتاره، به عنوان عامل درونی
شیطان، به عنوان عامل بیرونی

۱- نفس اماره

نفس اماره، یعنی نفس فرمان‌دهنده به بدی‌ها، میل سرکشی است که در درون انسان طغیان کرده و او را به گناه دعوت می‌کند.

این عامل درونی برای این که ما را به لذت‌های زودگذر دنیایی برساند: به گناه دعوتان می‌کند. از پیروی از عقل و وجدان بازمی‌دارد.

حضرت علی علیه السلام درباره‌ی این عامل درونی فرموده است: «دشمن‌ترین دشمن تو، همان نفسی است که در درون تو است.»

۲- شیطان

خداوند از عاملی بیرونی خبر می‌دهد که: خودش را برتر از آدمیان می‌پندارد و سوگند یاد کرده که فرزندان آدم را فریب دهد و از رسیدن به بهشت بازدارد. کار شیطان وسوسه کردن و فریب‌دادن است و این تنها راه نفوذ او در انسان است. این خود ما هستیم که به شیطان اجازه‌ی وسوسه می‌دهیم یا نمی‌گذاریم ما را فریب بدهد. در واقع پاسخ مثبت به وسوسه‌ی شیطان، کاملاً در اختیار خود ماست و خود شیطان نیز در روز قیامت که دیگر فرصتی برای توبه نیست، به اهل جهنم این اختیار را یادآوری می‌کند و می‌گوید:

«خداوند به شما وعده‌ی حق داد؛ اما من به شما وعده‌ای دادم و خلاف آن عمل کردم. البته من بر شما تسلطی نداشتم؛ فقط شما را به گناه دعوت کردم. این خودتان بودید که دعوت مرا پذیرفتید. امروز خود را سرزنش کنید نه مرا. نه من می‌توانم به شما کمکی کنم و نه شما می‌توانید مرا نجات دهید.»

تدبر

با توجه به آیات زیر بگویید شیطان از چه راه‌هایی انسان را فریب می‌دهد؟

(۱) شیطان می‌خواهد به وسیله‌ی شراب و قمار، در میان شما عداوت و کینه ایجاد کند و شما را از یاد خدا و نماز بازدارد. (مائده، ۹۱)

پاسخ

(۲) زیبا و لذت‌بخش نشان‌دادن گناه ایجاد کینه و دشمنی میان مردم

(۳) و شیطان، هر کاری را که [گناهکاران] می‌کردند، در نظرشان زینت داد. (انعام، ۳۳)

پاسخ

زیبا و لذت‌بخش نشان‌دادن گناه

(۳) کسانی که بعد از روشن‌شدن هدایت برای آن‌ها، پشت به حق کردند، شیطان اعمال زشتشان را در نظرشان زینت داده و آنان را با آرزوهای طولانی فریفته است. (معد، ۲۵)

پاسخ

(۱) غافل کردن از خدا و یاد او زیبا و لذت‌بخش نشان‌دادن گناه

(۲) سرگرم کردن به آرزوهای سراب‌گونه‌ی دنیایی

اندیشه و تحقیق

۱- آیا وجود شیطان مانع اختیار و اراده‌ی ما در تصمیم‌گیری‌ها می‌شود؟

خیر، زیرا شیطان فقط وسوسه می‌کند و جز وسوسه و فریب راه نفوذ دیگری ندارد. این خود ما هستیم که به او اجازه‌ی وسوسه می‌دهیم یا راه فریب بر او می‌بندیم.

۲- چه رابطه‌ای میان «توانایی‌ها و سرمایه‌ها» و «هدف» وجود دارد؟

هدف و مسیر حرکت هر کس با توانایی‌ها و سرمایه‌هایش هماهنگی دارد. اگر کسی سرمایه‌ای اندک داشته باشد، به کاری کوچک روی می‌آورد و هر چه این سرمایه بیشتر شود، هدف‌های بزرگ‌تری را می‌تواند مد نظر قرار دهد و به کارهای ارزشمندتری رو آورد.

سؤال‌های امتحانی

الف) ترجمه و پیام آیات و احادیث

- ۱- سرمایه‌ی رشد مورد اشاره در عبارت «و نفسی و ما سؤاها فألهمها فجورها و تقواها» چیست؟
- ۲- ترجمه‌ی آیه‌ی «إنا هدیناه السبیل اما شاکراً و اما کفوراً» را بیان کنید.
- ۳- مطابق آیه‌ی «و لا اقسم بالنفس اللوامة»، نقش نفس لوامة چیست؟
- ۴- آیه‌ی «إنا هدیناه السبیل اما شاکراً و اما کفوراً» بیانگر کدام‌یک از سرمایه‌های رشد انسان است؟
- ۵- این حدیث حضرت علی علیه السلام: «هیچ چیزی را مشاهده نکردم، مگر این‌که خدا را قبل از آن، بعد از آن و با آن دیدم.» مربوط به کدام‌یک از سرمایه‌های رسیدن به هدف است؟

۶- براساس آیات قرآن، شیطان در روز قیامت در مورد چگونگی وسوسه کردن و اختیاری بودن پذیرش انسان چه می‌گوید؟
(ب) درستی یا نادرستی جمله‌های زیر را با (ص / غ) مشخص کنید.

☒	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

- ۷- اولین گام برای حرکت انسان در مسیر رستگاری و رسیدن به هدف، خداشناسی است.
 - ۸- پروردگار به ما نیرویی عنایت کرده تا با آن بیندیشیم و راه درست زندگی را تشخیص دهیم و آن نیروی عقل و تفکر است.
 - ۹- هدف و مسیر حرکت هر کس با توانایی و سرمایه‌هایش هماهنگی دارد.
 - ۱۰- شیطان خود را برتر از آدمیان می‌پندارد و سوگند یاد کرده است که فرزندان آدم را فریب دهد.
 - ۱۱- نفس لوامة مرتبه‌ای از نفس است که انسان را به بدی فرامی‌خواند.
- (پ) جملات زیر را با کامل‌ترین و کوتاه‌ترین کلمات مناسب تکمیل کنید.

- ۱۲- اولین گام برای حرکت انسان در مسیر هدف‌نهایی خلقت، است.
- ۱۳- خداوند ما را صاحب اراده و اختیار آفرید و سرنوشت خویش قرار داد.
- ۱۴- خداوند شناخت خیر و نیکی و به آن و شناخت بدی و زشتی و از آن را در ما قرار داده است.
- ۱۵- عاملی بیرونی که انسان را برای رسیدن به لذات زودگذر دنیایی به گناه دعوت می‌کند، نام دارد.
- ۱۶- نفس فرمان‌دهنده به بدی را نفس می‌نامیم.
- ۱۷- طبق فرموده‌ی حضرت علی علیه السلام، دشمن‌ترین دشمن تو، است.

(ت) به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

- ۱۸- جایگاه انسان در نظام هستی چگونه جایگاهی است؟
- ۱۹- نیرویی که با آن می‌اندیشیم و راه درست و غلط را تشخیص می‌دهیم، چه نام دارد؟
- ۲۰- سرمایه‌ی «هدایت الهی» چگونه در اختیار انسان قرار می‌گیرد؟
- ۲۱- تنها راه نفوذ شیطان در انسان چیست؟
- ۲۲- حضرت علی علیه السلام در مورد عامل درونی دعوت‌کننده به گناه، چه فرموده‌اند؟
- ۲۳- عاملی که ما را از پیروی از عقل و وجدان باز می‌دارد، چه نام دارد؟
- ۲۴- سودمندترین دانش‌ها چه نام دارد؟

(ث) اصطلاحات زیر را تعریف کنید.

- ۲۵- نفس اماره:
- ۲۶- نفس لوامة:
- ۲۷- قدرت اختیار:
- ۲۸- قدرت تعقل:

ج) کشف ارتباط

۲۹- هر یک از گزینه‌های سمت چپ با کدام‌یک از گزینه‌های ستون سمت راست در ارتباط است؟

الف) عامل بیرونی دعوت‌کننده به گناه	☐	۱) نفس لؤامه	☐
ب) نفس سرزنشگر درونی	☐	۲) نفس اماره	☐
پ) عامل تشخیص راه درست از نادرست	☐	۳) شیطان	☐
ت) عامل درونی دعوت‌کننده به گناه	☐	۴) قدرت تعقل	☐

ج) به سؤالات زیر پاسخ تشریحی دهید.

۳۰- شناخت انسان به چه معناست؟

۳۱- قدرت تعقل و تفکر چگونه سرمایه‌ای برای انسان است؟

۳۲- با استفاده از قدرت اختیار و انتخاب، انسان چگونه زندگی می‌کند؟

۳۳- وقتی می‌گوییم انسان با مشاهده‌ی جهان هستی خداوند را خواهد یافت، به کدام‌یک از سرمایه‌های رسیدن به هدف اشاره کرده‌ایم؟ (توضیح دهید.)

۳۴- گرایش به خیر و نیکی چگونه به انسان کمک می‌کند؟

۳۵- نفس اماره چرا به این نام گفته شده است و چه نقشی در سرنوشت انسان دارد؟

۳۶- آیا وجود شیطان، مانع اختیار انسان است؟

۳۷- شیطان در روز قیامت به اهل جهنم چه می‌گوید؟

۳۸- سرمایه‌های رشد انسان که او را بر سایر موجودات برتری داده است، را نام ببرید.

پاسخ سؤال‌های امتحانی

۲۸- نیرویی که با آن می‌اندیشیم و راه درست زندگی را از راه‌های غلط تشخیص می‌دهیم.

۲۹- (۱) ب (۲) ت (۳) الف (۴) پ

۳۰- شناخت انسان یعنی شناخت سرمایه‌ها، توانایی‌ها و استعدادها و او و چگونگی به‌کارگیری این سرمایه‌ها و همچنین شناخت موانع حرکت انسان در مسیر تقرب به خداوند و نحوه‌ی مقابله یا اجتناب از این موانع.

۳۱- پروردگار به ما نیرویی عنایت کرده تا با آن بیندیشیم، راه درست زندگی را از راه‌های غلط تشخیص دهیم، حقایق را دریابیم و از جهل و نادانی دور شویم.

۳۲- خداوند ما را صاحب اراده و اختیار آفرید و مسئول سرنوشت خویش قرار داد، سپس راه رستگاری و راه شقاوت را به ما نشان داد تا با استفاده از سرمایه‌ی عقل راه رستگاری را برگزینیم و از شقاوت دوری کنیم.

۳۳- خداوند سرشت ما را با خود آشنا کرد و گرایش به خودش را در وجود ما قرار داد. به همین دلیل هر انسانی در خود می‌نگرد و یا به تماشای جهان می‌نشیند، خدا را می‌یابد و محبتش را در دل احساس می‌کند.

۳۴- به خاطر وجود شناخت و گرایش انسان به خیر و نیکی و شناخت بدی و بی‌زاری از آن است که همه‌ی ما فضایل را دوست داریم و از رذایل دوری می‌کنیم و در مقابل گناه و زشتی واکنش نشان می‌دهیم.

۳۵- نفس اماره انسان را به بدی امر می‌کند و به عنوان عاملی درونی سد راه خوشبختی و سعادت انسان می‌باشد.

۳۶- خیر، کار شیطان فقط وسوسه کردن و فریب دادن است و جز این، راه نفوذ دیگری در ما ندارد و این خود ما هستیم که به او اجازه‌ی وسوسه می‌دهیم یا راه فریب را بر او می‌بندیم.

۳۷- شیطان می‌گوید: «خداوند به شما وعده‌ی حق داد؛ اما من به شما وعده‌ای دادم و خلاف آن عمل کردم. البته من بر شما تسلطی نداشتم؛ فقط شما را به گناه دعوت کردم. این خودتان بودید که دعوت مرا پذیرفتید. امروز خود را سرزنش کنید نه مرا. نه من می‌توانم به شما کمکی کنم و نه شما می‌توانید مرا نجات دهید.»

۳۸- (۱) قدرت تعقل و تفکر، (۲) قدرت اختیار و انتخاب، (۳) سرشت خدا (آشنا ۴) گرایش به خیر و نیکی، (۵) نفس لؤامه (ملاطمت‌کننده)، (۶) هدایت الهی

۱- گرایش به خیر و نیکی

۲- همانا ما او را به راه راست هدایت کردیم، یا سپاس گزار خواهد بود یا ناسپاس.

۳- نفس لؤامه در هنگام آلودگی به گناهان، انسان را ملامت می‌کند.

۴- قدرت اختیار و انتخاب

۵- سرشت (فطرت) خدا آشنا

۶- شیطان در روز قیامت می‌گوید: «من بر شما تسلطی نداشتم؛ فقط شما را به گناه دعوت کردم. این خودتان بودید که دعوت مرا پذیرفتید.»

۷- غ (اولین گام برای حرکت در این مسیر، خودشناسی است).

۸- ص

۹- ص

۱۰- ص

۱۱- غ (نفس لؤامه، نفس سرزنشگر است).

۱۲- شناخت انسان (خودشناسی)

۱۳- مسئول

۱۴- گرایش - بی‌زاری

۱۵- شیطان

۱۶- اماره

۱۷- همان نفسی است که درون تو (نفس اماره)

۱۸- جایگاه ویژه‌ای است.

۱۹- نیروی عقل و تفکر

۲۰- با فرستادن پیامبران و پیشوایان پاک و دلسوز همراه با کتاب راهنما از جانب خداوند

۲۱- وسوسه کردن و فریب دادن

۲۲- دشمن‌ترین دشمن تو، همان نفسی است که در درون توست.

۲۳- نفس اماره

۲۴- خودشناسی

۲۵- میل سرکشی که در درون انسان طغیان می‌کند و وی را به گناه فرامی‌خواند، «نفس اماره» یعنی فرمان‌دهنده به بدی‌ها نامیده می‌شود.

۲۶- سرزنشگر درونی است که سبب می‌شود هنگام آلودگی به گناه خود را سرزنش کرده و در اندیشه‌ی جبران آن برآییم.

۲۷- قدرتی که سبب می‌شود بتوانیم راه رستگاری یا شقاوت را برگزینیم و انتخاب کنیم.